

НАЦИОНАЛНА ИСТОРИЈА

Поводом 100 година од присаједињења Војводине Србији (2)

„Застава” ширила слободарске идеје и из Текелијанума

Како је шездесетих година деветнаестог века провејавало питање уједињења Срба и Хрвата, Светозар Милетић је сматрао да околности не иду у прилог тој идеји. За њега је најважније било политичко јединство Срба

Лист „Застава”, покренут у пештанском Текелијануму 1866. године, где је изашло првих педесет бројева под руководством Светозара Милетића, највише пажње посвећивао је Србима у Монархији, али не само њима. Био је то општесрпски, па и јужнословенски лист који се читао „као политичко јеванђеље”. „Застава” је бранила интересе целокупног Српства.

„да наш народ буде политички један”. Био је, истовремено, одлучан противник идеје о јединству Јужних Словена у оквиру Хабзбуршке монархије, сматрајући то обманом. Одбацио ју је децембра 1870. када ју је изнела хрватска Народна странка на Љубљанском конгресу.

Уверен у јединство Јужних Словена

Милетић је био уверен да би јединство Јужних Словена у оквиру Монархије било од користи само Аустрији. Као доследан борац за српске националне интересе и заступник либералних погледа, Милетић је у то време написао и ово:

„Наш народ није позван да ову Монархију обара, јер за то нам недостаје снаге, за то се већи кобач изискује, али ми као народ не можемо ни да на својим раменима Монархију одржавамо, да се за њу одушевљавамо и жртве принашамо, које народи радо подносе за државу која им је мати, а не мађија.”

Било је то „таласање у чаши воде, јер у стратегији и тактици обе стране залагале су се за циљеве и средства која у датим историјским околностима нису доносила резултате, нити су их могле донети”

(Чедомир и Јелена Попов „Аутономија Војводине - српско питање”).

Либерали су, тако, до 1867. били на страни Мађара у њиховој борби против Беча, а потом су постали противници и Беча и хегемонистичке и национално искључиве Пеште. Насупрот њима, конзервативци су до Нагодбе (1867) нагињали српском споразуму са бечким двором, а касније са мађарском владом и парламентом. То „се постепено претварало из тактичке сарадње у стратешко потчињавање” (Андрија Раденић, „Срби у Хабзбуршкој монархији 1868–1878”).

Историјски исход показао је да је то био погрешан избор. Највећу невољу по српску страну у Монархији донеће 1872. година када ће таквом, погрешном избору, почети да се приклања и десно крило Либералне странке - нотабилитети. Наиме, тзв. нотабилитетска политика, нарочито у другој половини XIX века, заузимала је значајно место у животу Срба у Угарској и Хрватској и проузроковала велике потресе у српском грађанском друштву.

Неколико деценија пре тога, како би умирила отпор политички непризнатих народа у својој половини царевине, мађарска власт је 1868. усвојила Закон о на-

ДУЖНОСТИ СРПСКИХ ПОСЛАНИКА

Милетић је почетком 1875. дефинисао најважније политичке дужности посланика Српске народне слободоумне странке на Угарском сабору: захтевати ревизију Закона о народностима из 1868, уважавање постојећег закона о народностима у судовима, остварење закона о народностима у средњим школама, захтевати издавање закона на немађарским језицима и истицати жалбе становника бивше Крајине. Сматрао је и да треба тражити полагање рачуна о мешању власти у избор српског митрополита - патријарха, критиковати рад мађарског министарства просвете и министарства унутрашњих послова, побијати разложност одобравања трошкова за мађарску академију, мађарско позориште и оперу.

ционалностима који је Србима начелно признао право на „народну аутономију за црквене, фондовске и школске ствари”.

Нагодба Пеште и Беча угрозила Србе

Нагодбом и поделом власти у монархији између Беча и Пеште били су угрожени интереси Словена у Угарској. Дуалистичка владавина највише је угрожавала националне интересе Срба, Румуна, Словака и Русина.

Како би умирила отпор политички непризнатих народа у својој половини царевине, мађарска држава, која је нагодбом изборила атрибуте државности и стекла услове за бржи економски развој, усвојила је 1868. године Закон о народностима који је Србима, начелно, признао право на „народну аутономију за црквене, фондовске и школске ствари”.

Тим законом, Српској православној цркви, чинило се, најзад је признат национални карактер, чему су Срби одувек тежили. Срби су овом, новом врстом делимичне

аутономије, стекли право да самостално управљају својом црквом и школама, али уз државни надзор.

Закон се односио и на употребу језика и предвиђао је да сваки становник Угарске има право да се државним органима у Пешти обрати писмом на матерњем језику. Заузврат, угарска влада и све

Споменик Светозару Милетићу у Новом Саду

СТРАНКА ОСЛАБЉЕНА НЕСУГЛАСИЦАМА

На изборима за Угарски сабор, између 1875. и 1878. године, околности нису ишле у прилог јединој српској странци. Изабрана су само два посланика. Милетић је изгубио у свом Башаидском срезу, али му је Лаза Костић препустио своје место у Тителу, а у Панчеву је поново победио Михаило Полит Десанчић. Прваци Српске народне слободоумне странке су се уочи избора за Сабор разилазили по питању - да ли попуштањем покушати умањити притисак угарских власти или, пак, заузети чврсто опредељење у духу првог Бечкерчког програма, усвојеног 1869. године. Странку су ове несугласице слабиле, а допринеле су и колебању бирача.

Овај додатак објављујемо уз финансијску помоћ Управе за сарадњу са дијаспором и Србима у региону Министарства спољних послова Републике Србије